

wat h. te verbergen had.
wat i. nog wilde zeggen.
of het feit dat ik in de buurt was,
ook maar iets betekende
voor j., voor k. en de rest van het alfabet.

szymborska

-teksten gezegd en gelezen tijdens onze voorstel-
ling van 'de republiek' in de balie op maandag 5
januari 2024.

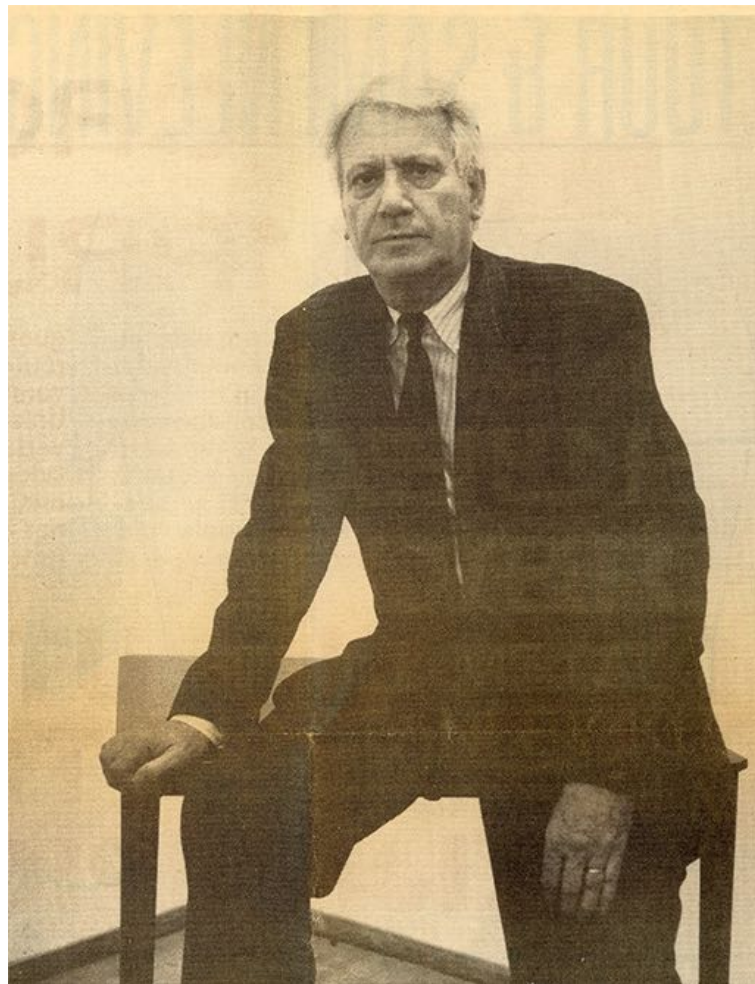
jan joris lamers
wisława szymborska
abc

ik zal nooit weten wat a. van mij dacht.
of b. mij uiteindelijk niet heeft vergeven.
waarom c. net deed of alles in orde was.
welk aandeel d. had in het zwijgen van e.
wat f. verwachtte, als hij iets verwachtte.
waarom g. deed alsof, al wist ze wel beter.

florian diepenbrock
jorge semprun 28 oktober 1987
'de revolutionairen van toen
zijn spionnen geworden'
-interview
ank maas meindert fennema
de groene amsterdammer

-jorge semprun werd in 1923 in madrid geboren.
zijn vader, hoogleraar rechtsfilosofie, werd in
1936 door de spaanse republiek benoemd als
zaakgelastigde te den haag. in 1939 ging de fa-
milie in ballingschap naar parijs. jorge studeerde

daar filosofie, werd lid van de franse kommunistische partij pcf, en nam deel aan het verzet. semprun werd in 1943 naar buchenwald gedepoteerd. na terugkeer nam hij deel aan het klandestiene verzet van de spaanse kommunistische partij, pce, en leidde, onder de schuilnaam frederico sanchez, van 1954 tot 1964 de illegale pce in spanje. in 1964 werd hij samen met fernando claudin uit de partij gestoten. zijn ervaringen als leider van het kommunistische verzet tegen franco werden door semprun beschreven in autobiografie de frederico sanchez (1977). ' zijn eerste roman, le grand voyage (1964), werd in het nederlands vertaald (de grote reis) en heeft als thema het concentratiekampleven. daarna volgde l'evanouissement (1967) over het verzet. de tweede dood van ramón mercader (1969) is onlangs in vertaling door agathon uitgebracht. thema van het boek is de degeneratie van de idealen van de oktoberrevolutie, met als symbolisch dieptepunt de moord op trotski. qua vorm is het een spionageroman met een zeer gecompliceerde dubbelstructuur, waarin waan en werkelijkheid onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. naast zijn literaire oeuvre is semprun vooral bekend geworden als scenarioschrijver van, onder andere, hochhuths de plaatsvervanger (1964), la guerre est finie (1966, een film van alain resnais), (1968), de bekentenis (1970), beide van costa gavras) en als laatste les routes du sud (een film van losey).

semprun

-we eten rijsttafel in het indonesisch restaurant bali, leidsestraat 89, te amsterdam, met jorge semprun, zijn vrouw colette, en zijn kleinzoon thomas. we vragen mevrouw semprun of ze ooit politiek actief is geweest. 'nee, nee', antwoordt zij, 'ik ben politiek nooit actief geweest.' haar man fronsst zijn wenkbrauwen: 'maar colette, hoe kan je dat nou zeggen?' zij, in verlegenheid gebracht: 'nou ja, ik heb wei eens wat gedaan, maar toch nooit... ik heb nooit een verantwoordelijke positie gehad, zoals jij. ik was maar gewoon ...' hij: 'maar wat maakt dat nu uit, ze vragen of je politiek actief geweest bent, je bent toch militante geweest van de pcf.' zij, nog verlegener: 'ik dacht

dat ze vroegen of ik ooit politieke verantwoorde-
lijkheid had gedragen. ik heb wei eens iets ge-
daan, natuurlijk, mais pas comme toi, george, pas
comme toi.'

al tafelende bevinden wij ons niet toevallig op de-
zelfde lokatie waar de kgbagent ramón mercader
gegeten heeft met zijn nederlandse vriend moe-
denhuik. op dezelfde plaats waar, nadat mercader
en passant en met één oogopslag een vrouw aan
zich had onderworpen ('en tenslotte keek het
meisje hem, heel even doch zeer intens, aan met
een zweem van begeerte of nieuwsgierigheid,
niet geërgerd, al bijna onderworpen'), moeden-
huik hem het bizarre verhaal over de hispanist dr.
brouwer vertelde.

brouwer had als student zijn hospita (of was het
een andere vrouw?) vermoord. aan die misdaad
had geen enkel motief ten grondslag gelegen.
het enige motief was het verlangen van de jonge
brouwer om tot het uiterste te gaan van een in elk
van ons latent aanwezige mogelijkheid. nadat hij
enige jaren in de gevangenis had doorgebracht,
was hij hispanist geworden. hij koos de kant van
de republiek en werd tenslotte door de Duitsers
vermoord. ('ik houd op met schrijven, steek een
sigaret op en heb mijn hoofd opgeheven. waarom
heb ik de schim van brouwer een plaats in dit ver-
haal gegeven? ik had hem helemaal niet voorzien
of liever: gepland.')

voor het interview verplaatsen we ons naar hotel
ambassade, herengracht 349, waar een ander

personage uit sempruns roman logeerde: pierre
boutor, de karikatuur van de franse intellektueel,
die op gespannen voet leeft met zijn vrouw omdat
deze hem ervan verdenkt proust niet gelezen te
hebben.

hommage

welke rol speelt johan brouwer in het verhaal?

'dr. brouwer was iemand die ik heb gekend toen
ik 12, 13 jaar was. het was een vriend van mijn va-
der die indertijd in den haag zaakgelastigde was
voor de republiek: hij kwam op het plein 1813
omdat hij hispanist was. 'hij heeft deelgenomen
aan het beroemde antifascistische schrijvers-
kongres van valencia in 1936. zijn bijdrage is op-
genomen in het kongresverslag. voor ons, kin-
deren, was brouwer een fascinerende figuur om-
dat wij wisten ik weet niet hoe, ik vermoed dat
mijn vader het ons heeft verteld dat brouwer vele
jaren in de gevangenis had gezeten omdat hij een
bijna dostojevskiaanse misdaad had gepleegd, un
crime gratuit. voor ons werd zijn band met de
dood nog versterkt omdat hij waarschijnlijk de
laatste is geweest die in salamanca met de grote
schrijver unamuno had gesproken. en unamuno
had ongeveer dezelfde intellektuele achtergrond
als mijn vader ze kenden elkaar ook, maar had in
1936, in tegenstelling tot mijn vader, de kant van
franco gekozen.

toen ik, veel later, hoorde dat brouwer als verzetsstrijder door de Duitsers was vermoord, dat hij dus een tamelijk heroïsche dood was gestorven ik heb dat zelf nooit kunnen verifiëren, toen begon de figuur van brouwer weer te leven (begint te lachen) of tenminste door mijn hoofd te spoken. en door hem in die discussie in bali te introduceren was ik in staat het mechaniek van de spionageroman te doorbreken, omdat ik door zijn banden met spanje en met de dood de werkelijkheid kon introduceren. hij kwam mij dus heel goed van pas, maar het is ook een hommage aan deze mysterieuze figuur.'

la pasionaria

de roman is geschreven voor een select, of zo men wil 'gespecialiseerd' publiek, maar de belangstelling die men nodig heeft is toch vooral een politieke en morele belangstelling. uw inwijdingsritueel selecteert echter vooral op klasse: het is een kulturele elite die door die eerste pagina's wordt aangetrokken, de boudiers om zo te zeggen. negatief geformuleerd: mensen zonder die elitaire bagage worden afgewezen. begrijpt u?

'ik begrijp u heel goed. het is een problematiek die in mijn werk steeds terugkeert. wat ik nu ga zeggen is geen antwoord. er is ook geen algemeen antwoord mogelijk. het gaat om de

waarden: wat is de verbinding in tegenspraak of in komplement tussen politieke waarden, dat wil zeggen vraagstukken van strategie, van tactiek, waarmee men direct en praktisch wordt geconfronteerd, met de andere waarden, met een groot woord de eeuwige waarden? want schoonheid is een eeuwige waarde. hoe verbindt men deze twee werelden? het gaat hier om de objectieve uitdrukking van een persoonlijk probleem. want zelfs in de periode dat ik politiek actief was en politieke verantwoordelijkheid droeg had ik een eigen universum. ik had een wereld die van mij was, en waar ik niet toestond dat de politieke ideologie, waar ik zelf deel van was en waaraan ik deelnam, binnendrong en mij kwam vertellen wat ik mooi moest vinden en wat niet.

ik zal u een herinnering vertellen. in 1956 reisde ik met een vals paspoort naar zürich en met weer een ander paspoort naar praga om daar la pasionaria te ontmoeten. de reden van mijn reis was gelegen in een meningsverschil tussen dat deel van de partijleiding dat in ballingschap in de sovjetunie verbleef, aangevoerd door la pasionaria, en de parijse top onder leiding van santiago carillo. carillo stuurde mij omdat ik de jongste was en buiten de rivaliteit der oude leiders stond. maar het was misschien ook wel om mij een vervelend en gevaarlijk karwei te laten opknappen, want men had veel ontzag voor la pasionaria. hoe het ook zij, ik zie op de bahnhofstrasse in zürich een voor mij onbekend werk van kafka, brieven

aan milena. welnu, gedurende de gehele reis had ik dat boek in mijn zak. en in de weelderige wagonlits van de trein las ik de brieven aan milena tussen de diskussies met la pasionaria door. wat was voor mij toen het belangrijkste: het gesprek met la pasionaria of mijn relatie met de tekst van kafka, waarover ik natuurlijk niet kon spreken? ik kon moeilijk zeggen: 'luister, hel:> jé dit gelezen?' men kon daarover met de kameraden van de leiding niet diskussiëren. het was een andere wereld, zij wisten nauwelijks wie kafka was. goed, ik overdrijf een beetje, maar het waren toch liefdesbrieven van een gek die een vrouw kreëert die hij nauwelijks heeft gekend en waarop hij, na vijf brieven, al verliefder is dan alle bestaande verliefden bij elkaar. met dergelijke waanzin kon je niet aankomen. het is een metafoor, een onbelangrijke anekdote, zo u wilt, maar een metafoor die in al mijn romans terugkeert in de vorm van de balans tussen eeuwige waarden en de praktische, politieke waarden. er zijn momenten waarop men geneigd is om te zeggen: de eeuwige waarden zijn het belangrijkste. maar er zijn momenten waarop men zegt, en ik heb dat vaak gedaan, en doe dat nog steeds: nee, vergeet kafka, vandaag franco.

daarom staat er in al mijn romans tegenover de intellektueel, en er zijn veel intellektuelen in mijn romans, steeds een romanpersoon maxime dür in de grote reis, barizon in quel beau dimanche die de ander is, de antagonist in de goede zin des

woords, degene die het komplement is, de pendant met wie de intellektueel in diskussie is. dat korrespondeert met het schilderij dat ook in alle boeken aanwezig is, want een schilderij is visueel. vergeef me het pleonasme, maar het is gemakkelijker een schilderij te tonen dan een boek.'

die trucendoos van (valse) identiteiten maakt dat de personages in de roman steeds door de bodem van hun bestaan zakken, en onder die dubbele bodem blijkt weer een nieuwe te zitten. zelfs de verteller heeft geen vaste identiteit.

'het is precies zoals u zegt. naast de wens om het geheugen en de nagedachtenis te zijn van al diegenen die hun geheimen meenemen· in hun graf, is er de wil om de identiteit te rekonstrueren. dat laatste is een persoonlijk probleem. want, (dwingend) luister, als je eerst in ballingschap gaat, waardoor je de moedertaal verliest, en op die ballingschap volgt een tweede ballingschap, een dubbele ballingschap dus, het concentratiekamp, waar je niet alleen de moedertaal verliest maar alle talen, want je praat daar alleen een fiktieve taal, de taal van het concentratiekamp, een soort'. Duits, maar gedefformeerd, een ss taal, doorspekt met woorden uit andere talen. je komt terug, en' na korte tijd ga je in het ondergrondse· verzet tegen franco, uit vrije wil natuurlijk, het was mijn eigen beslissing, ik werd niet gedwongen, ik had ook in frankrijk kunnen

blijven. hoe het ook zij, gedurende tien jaar leef je clandestien, ken je je eigen naam niet. als ik met mijn eigen naam werd aangesproken, draaide ik mij niet om. ten eerste omdat ik niet zou begrijpen over wie men het had, en als ik het wel had begrepen zou ik toch niet reageren,' want je gaat jezelf niet verraden. stel je voor dat ik iemand zou tegenkomen die mij uit Parijs kende! het is me ook een keer gebeurd, nee, twee keer. iemand die me op straat staande hield, 'semprun wat doe jij hier?' ik zeg: 'i beg you pardon?' hij keek vreemd, maar men kan natuurlijk altijd op iemand lijken ...

daarbij komt nog de bijzondere omgang met het verleden van de kommunistische partijen ik heb het nu niet over de individuele kommunisten, maar over de partij als institutie. het verleden is geheel onzeker. het verleden wordt voortdurend herschreven. (gejaagd) in het verleden zit trotski en op een dag is hij er niet meer. in het verleden zitten Spaanse verzetsstrijders, en plotseling zijn ze er niet meer, want ze worden in de vergetelheid geworpen.'

wat is de relatie tussen uw werkelijkheid en de werkelijkheid?

'ik ben van mening dat, wat ook de politieke en filosofische positie is die men uiteindelijk kiest, een van de belangrijkste realiteiten van de twintigste eeuw de kommunistische ervaring is. soms

zeg ik een van de belangrijkste, soms zeg ik de belangrijkste. ik geloof dat het heel moeilijk is de 20e eeuw te begrijpen als men zich niet op een of andere manier op de hoogte heeft gesteld van de kommunistische ervaring. dat wil dus zeggen dat er niet veel mensen zijn die de realiteit van de 20e eeuw kennen. in de mislukking van dat experiment bevinden zich dingen die zeker voor de geschiedenis van de mensheid van beslissende betekenis zullen zijn. je weet niet hoe, niemand weet nog hoe, je weet ook niet wanneer dat evident en beslissend zal worden, maar het is niettemin de mislukking van deze poging, van dit avontuur, van deze utopie, van deze illusie, die een beslissende invloed zal hebben op de loop der geschiedenis.'

denigrerend: 'men spreekt tegenwoordig van postmodernisme, maar men moet zeggen: postmarxisme. wij leven in een tijd waarin wij het verdwijnen, het verpulveren van het marxisme als globaal uitgangspunt meemaken. dat kan tragische konsekwenties hebben, maar ook andere konsekwenties. men zou voor deze keer eens dialektisch moeten zijn: men zou de kommunistische ervaring tot in zijn uiterste konsekwentie moeten kritiseren, en op hetzelfde moment weten dat er vooralsnog niets is dat haar vervangt. ik heb daar geen oplossing voor. maar ik weet dat er op dat punt een soort gat is in het boek en ook in het leven. hoe verbindt men dit alles met een strategie. welke strategie? of: welke moraal? want ook de

moraal verbindt ons met de toekomst. de moraal die uitsluitend naar het verleden kijkt is geen moraal, maar een soort universitaire ethiek.'

matthias de koning

guus luijters,

'de lege stad' verzamelde herinneringen

1943-1950

-mijn vader en ik maakten een fietstochtje. ik bij hem achterop, mijn voeten in de fietstassen. we gingen naar het huis waar hij was geboren. op kattenburg. het huis stond naast een sluis. het was zaterdagmiddag. ik hield mijn armen om mijn vaders middel geslagen. hij vroeg of ik het niet koud had. nee, koud had ik het niet. het was in de herfst. we fietsten door een straat waar het doodstil was. er stonden huizen zonder ramen, met kapotte daken. je keek er dwars doorheen. de deuren waren dichtgetimmerd. op de muren zag je waar de trap had gezeten. het was doodstil in de straat. om de huizen heen stonden hoge muren waarop kapotte flessen gemetseld zaten. geen mens liet zich zien. geen man, geen vrouw, geen kind. 'waar is iedereen?' zei ik tegen mijn vader. 'weg,' zei mijn vader. iedereen was weg.

luijters

jochum veenstra

18 december 2023

uit: 'in al het onbesprokene om me heen'

-af en toe stapt mijn vriendin op een krukje, pakt ze een doos met jeugdfoto's uit de woonkamerkast en bladert ze door de inhoud. soms ga ik bij haar zitten om te zien hoe haar vader haar rondrijdt in een bakfiets; hij remt te hard en zij kukelt bijna uit het zitje en toch lacht iedereen. van het plezier waarmee mijn vriendin terugdenkt aan haar vroegere gezinsleven kan ik meegenieten en tegelijkertijd heeft het iets pijnlijks. na haar kinderfoto's volgen niet de mijne. toen mijn moeder een paar jaar geleden aan mij vroeg of ik een bundel mee naar huis wilde nemen hield ik dat af. ze had twee mappen gemaakt: een voor mijn broer en een voor mij. de foto's waren in

chronologische volgorde gesorteerd en als beschrijvingen had ze haar herinneringen toegevoegd. alles stond netjes in haar ronde, open handschrift.

ik hoor niet vaak mensen vertellen dat ze een ouder op afstand proberen te houden. vrienden van mij weten: hij heeft een rare verhouding met zijn moeder. maar voorbij 'raar' raakt het gesprek zelden. als iemand doorvraagt en ik ze vertel dat ik mijn moeder liever niet wil zien omdat ze vaak ruzie maakt en het mij veel energie kost om met haar af te spreken, wordt er gezegd dat het wordt begrepen. maar terwijl er medelevend wordt geknikt, spookt de vraag door mijn hoofd of je als zoon niet te verplichting hebt om je moeder op te zoeken. dat vermoeden zit ook in de vanzelfsprekendheid waarmee de foto's door de handen van mijn vriendin glijden. de ouders hebben voor het kind gezorgd en nu heeft het kind de verplichting dat het zijn ouders blijft zien.

toch kan ik me er niet toe aanzetten om mijn moeder vaker te zien dan noodzakelijk. tekenend is hoe ik haar gedag zeg. bij binnenkomst wil ze mij op de mond zoenen – ik neem me voor om aan haar wens te voldoen – toch deins ik telkens terug.

ze moet dat toch doorhebben? en waarom zou je als zoon niet meedoen met wat ervan je verwacht wordt? een stem in mijn hoofd zegt dat het iets

met vrouwenhaat te maken heeft, maar als ik diegedachte uitspreek tegen mijn vriendin antwoordt ze: 'het gaat toch niet goed tussen jullie, waarom maak je dat meteen politiek en verbind je daar vrouwenhaat aan?' ze meent dat het is alsof mijn moeders stem in mij huist, voor mijn moeder is alles een politiek gevecht en als een relatie tussen een man en een vrouw niet goed gaat, heeft dat voorhaar meteen een feministische lading. ze wil dat ik me daarvan losmaak. 'je hoeft je niet achter dezelfde façade te verschuilen als zij.

odessa, ukraine. rineke dijkstra. 1993

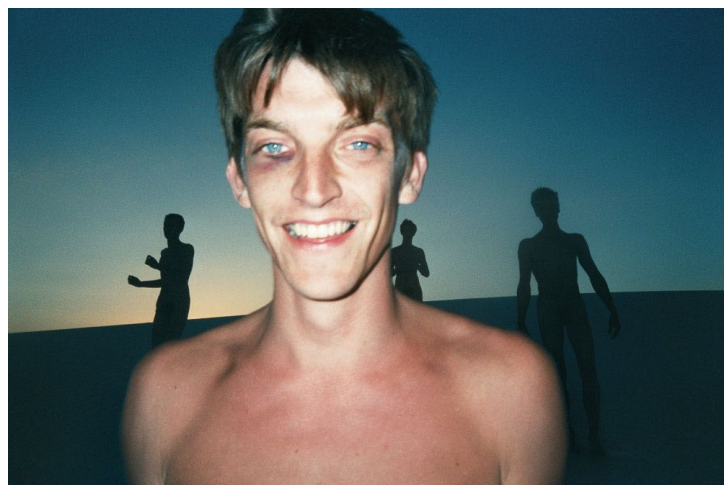
als de muren van ons appartementje op ons afkomen, stappen mijn vriendin en ik op de fiets en rijden we naar het stedelijk museum. in de vaste

collectie gaan we op zoek naar eerder geziene kunstwerken die de vertrouwddheid van vrienden hebben. een van die werken is een foto van rineke dijkstra waarin een net iets te bloot jongetje aan de kust van de zwarte zee staat. de pose is stoer maar het lijf, de smalle borstkast en lange ledematen, kwetsbaar. niet alleen zijn lichaam is naakt, dijkstra weet hem zo te fotograferen dat hij op geen enkele manier een harnas heeft om zich achter te verbergen. toen zij door een nrc-journalist werd gevraagd waarom ze altijd adolescenten kiest en nooit iemand van haar eigen leeftijd of haar moeders generatie, antwoordde ze: 'laatst, toen mijn moeder heel slecht was en in bed lag, twijfelde ik of ik geen foto van haar moest maken. maar zo zielig als ze daar toen lag, zo wil ik haar toch niet bij me houden. ik bekijk de wereld liever van een positievere kant. ik houd van situaties die nog hoopvol zijn. je ziet dat alles nog kan gebeuren. ze moeten hun eigen identiteit nog ontwikkelen.'

toen ik dezelfde leeftijd had als de jongen op de foto, zo rond de overgang tussen basisschool en middelbare, werden de avondmaaltijden in ons gezin gedomineerd door ruzie. mijn moeder pakte elke aanleiding aan om mijn vader iets te verwijten. tegen de kracht van mijn moeder kon hij niet op en als kind voelde ik de behoefte om te bemiddelen en het voor hem op te nemen.

mijn onderste ribben kwamen nog niet boven het tafelblad uit en pas jaren later kreeg ik de baard in de keel. als ik mijn mond opentrok en met hoge stem zei dat zij hem een kans moest geven, klonk er steevast: 'dit is hoe het altijd gaat, de mannen spannen samen en willen de vrouw overheersen.'

ik heb het vermoeden dat mijn moeder als kind verwaarloosd is. ze heeft een keer gezegd dat ze haar vader aantrof op de woonkamerbank met een wildvreemde vrouw. het waren de jaren zeventig en de 'vrije liefde' had haar geboortehuis in de west-friese polder bereikt.

tim (black eye), ryan mcginley, 2005

ik ken plukjes uit haar leven die het resultaat lijken te zijn van ernstiger grensoverschrijdend gedrag: meerdere van haar exen pleegden huiselijk geweld – waarom koos ze elke keer gewelddadige vrouwen uit? – ook verbrak ze het contact met haar ouders, broers en zussen op de meest

rigoureuze manier. in de fotoserie the kids were alright laat ryan mcginley zijn mannelijke vriendengroep zien in hun overgang naar volwassenheid. het shockgehalte is hoog; blowen, braaksel en bloed worden niet geschuwd. in een zelfportret heeft de fotograaf pretogen terwijl hij een stijve piemel in zijn mond neemt. mijn favoriete beeld is een foto van tim: met een blauw oog kijkt hij gretig de camera in terwijl op de achtergrond een paar naakte tieners in het eerste licht van de ochtend dansen. ze zijn bevrijd van ouderlijk toezicht, laten zich volledig gaan maar hoe alright zijn deze kinderen zonder dat iemand naar ze omkijkt en ze geen grenzen hebben?

mij heeft het altijd gefascineerd dat een deel van de europese elite hun piepjonge kinderen naar kostschool sturen en dat ouders met schijnbaar gemak de ouderband op elfjarige leeftijd verbreken terwijl iedere alumnus herinneringen heeft aan afranselingen, bedorven eten en pedofiele leraren. auteur alex renton probeert in stiff upper lip (2017) voor die normalisering een verklaring te vinden. aan een psycholoog vraagt hij hoe zijn moeder hem van zich af kon duwen terwijl zijzelf rondliep met onverwerkte trauma's uit haar kostschooltijd. volgens de therapeut is het een verwerkingsstrategie: 'wat zou zogenaamd een beter bewijs zijn voor de onschadelijkheid van jouw ervaringen dan om je geliefde kind hetzelfde aan te doen?'

zo'n verwerkingsmethode herken ik bij mijn moeder. toen zij als tiener ontdekte dat ze niet alleen heterogevoelens had, was dat een verboden onderwerp om met haar ouders te bespreken. haar vader schold lesbiennes uit en haar moeder zei dat het onnatuurlijk was. na het incident waarbij mijn moeder haar vader betrapte, werd ze uit huis gezet. geen ouder keek meer naar haar om en ze liet zich opvangen en meeslepen door vrouwen uit de radicale feministische beweging. ze heeft stoere verhalen over hoe ze met feministen taxi-chauffeurs belaagde en ontkwam door vrouwenkledingzaken in te duiken waar het personeel het voor hen opnam.

iedere keer als ik een poging deed om over liefde- of vriendschapsproblemen te praten, ontweek mijn moeder mij of gaf ze het advies: blijf van je af en het komt goed. ik wist dat ze hetzelfde zou zeggen toen ik ontdekte dat ik ook niet-heterogevoelens had. of erger, ik was bang om daarover het gesprek aan te knopen omdat ik wist dat mijn moeder mij verbood een afwijkende seksualiteit lastig te vinden. een gesprek waarin ik zou zeggen dat er op school nog altijd homo-grappen werden gemaakt en dat dat indruk op mij maakte was uit den boze.

niet lang geleden vroeg ik haar waarom we zelfs niet spraken over mijn seksualiteit nadat ik een eerste jongen mee naar huis nam. schrik stond op haar gezicht alsof ze nooit had verwacht dat ik als dertiger zo'n vraag kon stellen. 'ik heb wél aan je

broer gevraagd of hij homoseksueel was, maar jij was zo zelfstandig.'

de zelfstandigheid die mijn moeder bij mij dacht te zien was haar projectie. haar vader duwde haar van zich af onder het mom van vrije liefde. zij verschool zich achter een façade van feminisme. net zoals een moeder die haar kind naar een kostschool stuurt, zag zij het als ouderlijke plicht om mij aan te leren dat zij had meegekregen: toughen up.

en ze kreeg gelijk, snel groeide bij mij een vorm van hardheid waar ik niet trots op ben. iedereen heeft iemand nodig om op terug te vallen, anders bouw je een façade op. ze zag een jongen die rotzooide met leeftijdsgenoten en een tiener die, soms letterlijke en soms figuurlijke, blauwe plekken opliep, maar toch altijd pochend en breed grijnzend vertelde hoe hij die die had opgelopen. huilen deed hij niet. dat kind leek vrij te zijn en was een evenbeeld van haar en toch probeer ik nu twintig jaar later haar te ontwijken.

veenstra

merel de groot

uit: 'de winkel' 2023

hoofdstuk 1:

-de winkel is een plek waar de klanten komen om iets van mijn moeder te kopen. iets wat zij heeft gevonden en van waarde bevonden. het is alsof de klanten iets van mijn moeder komen stelen. komen pakken. zich iets toe willen eigenen van wie mijn moeder is. wat haar bij elkaar houdt. de winkel is als het wad waar het een in het ander overstroomt. waar werelden versmelten en in elkaar over gaan. waar niet meer duidelijk is wat van wie ie tot dat de klant met het boek de winkel uit loopt. ik heb hier altijd met gemengde gevoelens naar staan kijken. alsof de klanten met een boek een stuk van mijn moeder mee de winkel uit namen en er uiteindelijk niets van haar voor mij zou overblijven.

het is een stoffig labyrint. met de zoete geur van vette vingers die pagina voor pagina om hebben geslagen. de zoete geur van verrotting. van té veel anderen. té veel vreemden die er met je van door gaan. met dat wat kostbaar is en eigen. de opgestapelde en opgetaste wereld van mijn moeder. ze staat met een potlood geplakt aan haar bovenlip boeken te prijzen. onleesbare getallen die ook alleen zij hoeft te ontcijferen op het moment dat de klant zijn buit uit haar toverlabyrint naar de

kassa heeft gebracht. daar aan de kassa wordt het eindoordeel geveld. de onleesbare getallen worden opgeteld en met een zucht volgt het onafdingbare eindbedrag.

ik kijk toe. het spel tussen de klant en mijn moeder speelt zich steeds anders maar in de kern toch hetzelfde af. er is een mysterie. een geheim. met het kopen van het boek is er toch ook iets wat de klant niet kan kopen. hij kan het niet hebben. wel meenemen en in zijn kast zetten. zijn kast. die eigenlijk de kast van mijn moeder is. de uitbreiding en uitdijning van haar universum.

ze heeft een olivier b. bommel achtige pyjambroek aan. eigenlijk is mijn moeder al heel lang geleden gestopt met zichzelf aan te kleden. dit begon met het te lang door dragen van een hema-legging en eindigt nu met deze bommel achtige pyjamabroek waarmee we haar ook in haar kist hebben gelegd. en handschoentjes met open vingertoppen. omdat het in een winkel waar het binnen overstroomt in het buiten altijd tochtig is. het gewicht van de boeken om je heen is immens. het pand leunt op de pilaren van boeken die rijken van de kelder tot in de zolder. een walhalla voor de zoekende man. ligt gebogen alsof hij zijn hoofd kan stoten tegen dat waar hij zo hevig naar verlangt. dat wat hem boven het hoofd hangt. dat waar alles onvermijdelijk toe leidt en wat onontkoombaar is. de zoekende man die bang is te vinden wat hij al die tijd nog niet had.

dacht hij. maar met het vinden van dit puzzelstuk vindt hij onlosmakelijk zichzelf. deze man. dit soort mannen. lopen dag in dag uit door de winkel van mijn moeder. in en uit. uit en in. ze eisen haar volledig op. hebben het recht haar te spreken. te hebben zo lang als ze willen. het boek dat ze kopen daarmee reducerend tot een trofee. een souvenir. iets dat je bewaart om je aan iets anders terug te laten denken.

de grote borsten van mijn moeder raken bestrooid met gumsel. het gumsel van het uitgummen van eerdere prijzen. want deze boeken komen uit tweede hand. dat is ook waarom we ze ruiken. als plakkerige tegels van dit boekenbouwerk. dat strooisel blijft dus liggen omdat haar borsten naar voren steken en de stof van haar gewaad harig is. ze heeft dus eigenlijk als een dier echt harige borsten zodat je als een dier met je neus moet wroeten om bij de tepel te komen. ik mag zo fysiek en expliciet schrijven omdat jeff koons ook bij mijn moeder op de planken staat. of eigenlijk ligt. hij ligt te vrijen met zijn vriendin. vaak op de grond. je kunt zijn pik zien en het zaad dat zoals in een kookboek glanzend gefotografeerd is.

ik leer dat dit normaal is. dat dit kan. dat je hier gewoon naar kunt kijken net zoals de mannen hier in de winkel dat doen. en het boek misschien zelfs komen kopen. nu veegt mijn moeder

resoluut het gumsel van haar grote borsten en zucht. het valt op het groen velours van haar bureau. waarachter ze overigens altijd is blijven staan. ze is nooit gaan zitten.

de administratie wordt in het roze kamertje op de strijkplank gedaan. wellicht om de boel daar glad te strijken. ook daar hangt een potlood, nu echter meer werkeloos, aan de bovenlip. op een belastingaanslag valt weinig te gummen. dit grote plateau van borsten is overigens ook de plek waar meer vloeibare zaken neerstrijken en zich hechten aan de stof. het lijkt alsof mijn moeder, als op dat wad, maar moeizaam loskomt van de zaken en erdoor te morsen als het ware aan blijft plakken. een soort verkleven. versmelten. de dingen bestempelen haar. bezitten en plakken en zuigen. dat aankleden is iets waar ikzelf ook nog steeds grote moeite mee heb. de moeite misschien om mee te doen. het kostuum aan te trekken voor het grote gebeuren. het je afschermen door middel van dat wat je gekozen hebt om aan te doen. jezelf te presenteren aan het grote gewemel. maar ook het falen van het kleden. er is altijd wel iets dat openblijft en ontbreekt. of kapotgaat en scheurt. het is alsof ik met de dood van mijn moeder volledig teruggeworpen word in iets waarvan ik mij juist geprobeerd heb te distantiëren. van de modder. de klei. het natte en droge. de elementen misschien.

de groot

hans dagelet

uit: 'ik ben acteur, zei hij' 2024
ger

de lockdown had hem zijn werk afgenomen. onze man leefde in zijn boshuis en zag weinig mensen. hij ging van bomen houden. hij droomde veel. die dromen waren vaak werkgerelateerd. hij droomde over ger. vandaar het volgende: hij wilde aan de slag. er lagen massa's plannen en ideeën te wachten op realisatie. hem was geadviseerd nooit te talmen en iedere intentie, ieder plan direct op te pakken en te materialiseren, om te zijn zoals de grote toneelleider ger peeters die een rotsvast geloof in zichzelf koesterde, stoere ger die zei: 'sommige mensen zijn al aan het twijfelen terwijl ze nog maar net aan iets nieuws begonnen zijn. dan denk ik, welke wedstrijd speelt die gast? en dan zeggen ze tegen mij, omdat ik nooit twijfel jij hebt een volstrekt andere mindset dan de meesten

hier, jij bent zo on-nederlands. ja, ik doe niet kleinzielig of voorzichtig. ik zeg ook nooit sorry voor wat dan ook. ik heb een heilig geloof in mezelf. nou en?'

onze man had ger peters als werkgever, ooit. ger had grootse ideeën die hij in het wilde weg richting zijn acteurs smeedde. je hoorde hem roepen: 'er zijn goeie mensen maar d'r zijn er ook een heleboel die verrot zijn.'

onze man denkt dat ger hem als acteur, maar waarschijnlijk ook als mens, te voorzichtig vond. 'jij bent een schijter' wierp hij onze acteur voor de voeten.

aanvankelijk maakte ger voorstellingen op locatie. de repetities vonden plaats bij een meer. opeens duwde ger onze man van de steiger zo het water in en riep hem achterna: 'red jij jezelf maar eens lolbroek. hoe wil je 't hebben? ga jij maar eens goed kopje onder.'

ger was niets ontziend.

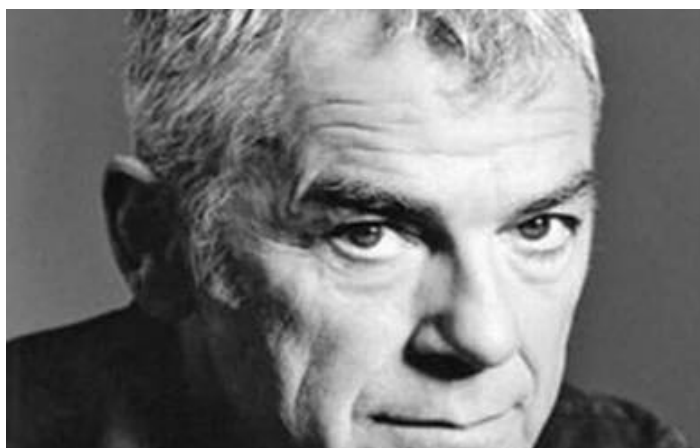
op een dag werd hij gestraft. onze man vond dat fijn. hij vond dat ger gestraft moest worden voor wat hij niet alleen hem, maar ook de andere acteurs aandeed. met het verplaatsen van de publiekstribune naar een ongebruikelijke plaats binnen de zwarte doos was ger zijn wijsvinger klem komen te zitten in de stalen constructie. de grote regisseur moest vanaf die tijd zonder zijn ene wijsvinger door het leven. totaal niet uit het veld geslagen door dit ongeluk bleef hij zijn personeel treiteren.

pogingen om zijn toneelstuk vlot te trekken mislukten jammerlijk en dat kwam door onze man, vond de grote toneelleider.

dat zei hij niet hardop, maar dat merkte onze acteur heus wel door de talloze suggesties die ger hem gaf om zijn rol anders aan te pakken. onze man moest het woord neger blijven zeggen, zeer tegen diens wil omdat hij wist veel mensen daarmee pijn te doen. de grote toneelleider zei ook dat onze man de kern van het introverte personage dat hij speelde niet moest zoeken in emotionaliteit maar in het fysiek zichtbaar maken van barrières. hij moest een muur optrekken tussen zichzelf en het publiek. het zou misschien helpen als hij zijn adem zo lang mogelijk inhield voordat hij een tekst ging uitspreken. 'hou godverdegodver je adem in' blafte ger hem toe. dat probeerde onze acteur dan ook, zodat zijn teksten met horten en stoten naar buiten kwamen. de woorden kwamen als het ware gestikt uit zijn mond. het kwartje viel: onze man begreep waarom ger hem een duw had gegeven op die steiger bij dat meer, met als gevolg dat hij met zijn lijvige toneelkostuum nog aan onverwacht in het water viel en snakkend naar adem nauwelijks boven kwam. 'de fysieke beleving van naar adem snakken is belangrijk voor jouw rol', zei ger later.

achteraf gezien vond onze man het gek genoeg best wel balen dat hij na 1 productie niet meer met ger werkte. ger wilde hem niet meer in zijn ensemble van ja-knikkers. de acteur had een keer nee tegen ger gezegd waar hij ja had moeten zeggen. had hij maar ja gezegd, dan had hij kans

gehad op baanbrekend werk, vooral in het buitenland. hij had echt carrière kunnen maken want enkele van de acteurs die onder ger's hoede bleven, werden daarna wereldberoemd. had hij maar niet de euvele moed moeten hebben om nee te zeggen. dat hij het lef had tegen ger in opstand te komen maakte dat deze zo getergd was, dat hij met onze man nooit meer een woord sprak en hem geen blik waardig keurde, ook niet als hij hem toevallig tegen het lijf liep.

dagelet

de grote toneelleider was van de gefrustreerde boerenlul die hij in het begin van zijn carrière was, uitgegroeid tot een internationaal veelgevraagde, beroemde regisseur. hij werkte all over europe. ger maakte hinkstapsprongen van de ene intendantenpositie naar de andere. toen hij succes kreeg met zijn ensceneringen verruilde hij zijn oldtimer voor de nieuwste ferrari waarmee hij over autobahnen sjeesde. de ontelbare snelheidsovertredingen die hij zich daarmee op de hals haalde, werden betaald vanuit een overdadig productiebudget. het werd hem gegund. ook door onze man.

ger is er in de loop der jaren niet mooier op

geworden. inmiddels is hij gezegend met een rotkop. hij ziet eruit als de eerste de beste maffiabaas. gedegenereerd, met wallen die tot op zijn schouders hangen. met een bierbuik.

zijn laatste producties werden door de recensenten beschreven als een wanhopige herhaling van zetten.

carel alphenaar

uit: 'als een meeuw op de golven'

'albert verwey en zijn tijd'

van madelon de keizer

in die aprildagen ging verwey vooral het lot van george en anderen uit diens kring ter harte. hij smeekte wolfdkehl in juni hem op de hoogte te stellen van hun houding ten opzichte van het nationaalsocialisme. wolfskehl had toen duitsland al verlaten en zich in veiligheid gebracht in italië, waar hij in een plaatsje aan de kust woonde. in zijn brieven aan verwey getuigde hij van zijn groeiende angst over wat er allemaal in zijn vaderland voorviel. groot was zijn afschuw van het nationaal-socialisme en het daarmee gepaard gaande rabiate antisemitisme. diep geroerd was hij dan ook door het gedicht 'joden' van verwey uit maart 1934.

een jonge jood, van die in dorpen leuren met de inhoud van hun zware vracht. ik zie op 't vol station hem de oude koffer beuren:

iets edels treft me in zijn fyzionormie.

zijn andere arm drukt een verweerde band
waarin een bundel los-verschoven bladen.
ik denk aan orders. maar een slanke hand
sloeg ze op. hij leest. ik tracht de druk te raden.
en wandel langs hem. 't is hebreeuws. bedoven in
aandacht merkt hij niet dat achter hem
't gordijn van 't wachtlokaal werd weggeschoven-
een oude jood staat naast hem en zijn stem.

wekt hem tot antwoord. zie daar nu die twee:
egypteland is 't woord dat ik hoor noemen.
o ballingen, zo fier, toch zo gedwee,
wie kan als gij op geestesadel roemen.

verwey. (jan veth)

bo tarenskeen

nachoem m. (mesoelam) wijnberg. 2023.

hoe het werkt

wat een begin blijft

-wat het begin kan zijn
omdat ik niets anders weet
waarvan meer wegen gaan naar wat het meest als
dit is,
want het eerste zeggen hoe verder is
dat ik het begin kan herhalen in plaats van wat ik
nog niet weet

-het einde als het tegenovergestelde
van het begin en het einde
als wat het makkelijkst herhaald kan worden
omdat één in het midden als vergeten is.

-alsof ik wat tussen begin en einde is,
zoals zeggen dat het er is als het er niet niet is,
buiten had willen houden,
maar het is al binnen. tussen haakjes zetten

-waarmee samen kan, maar ook zonder,
of wat verdeeld kan worden over wat niet daartus-
sen staat,
en tussen aanhalingstekens zetten wat zagezegd
kan zijn

of wat zegt dat het ook anders gelezen kan worden.

van verder wegkijken

eerst het weefgetouw
daarna pas de wever, waar het te klein is
om genoeg afstand te kunnen nemen,
de bewegende handen stil,
het gezicht afgewend.
wat verder weg is evenzoveel kleiner maken,
alsof dat helpt de weg te vinden in wat afgebeeld
is,
maar zelfs als ik daarmee begin
ziet het er na elk hoe verder anders uit,
al is het enkel een beetje geel of blauw erbij doen
waar het een andere kleur op laat lichten
en het is diep in de winter,
bijna al het weven gebeurt in het donker (met de
hand,
maar ik heb gezien hoe de machines het deden
in een oude fabriek, de helft van de ramen gebro-
ken).

(zoals de machines hebben mogen zien, zoals stil-
tes in een gedicht loslaten,
'laten ze daar maar eens uit proberen te komen',
en ze beginnen bijna meteen te spreken
als 'na de eerste blik op de instrumenten'.)
'dat is wat je krijgt,
zoals wanneer je iemand in een fabriek stuurt

die telkens weer 'wat is dat groot' zegt,
alsof hij het kent als iets kleiner.

drie technieken

ik weet van drie
die van dat het nog niet af is,
die van dat ik later ga zien wat anders moet,
en die van het laatste allang klaar hebben liggen.

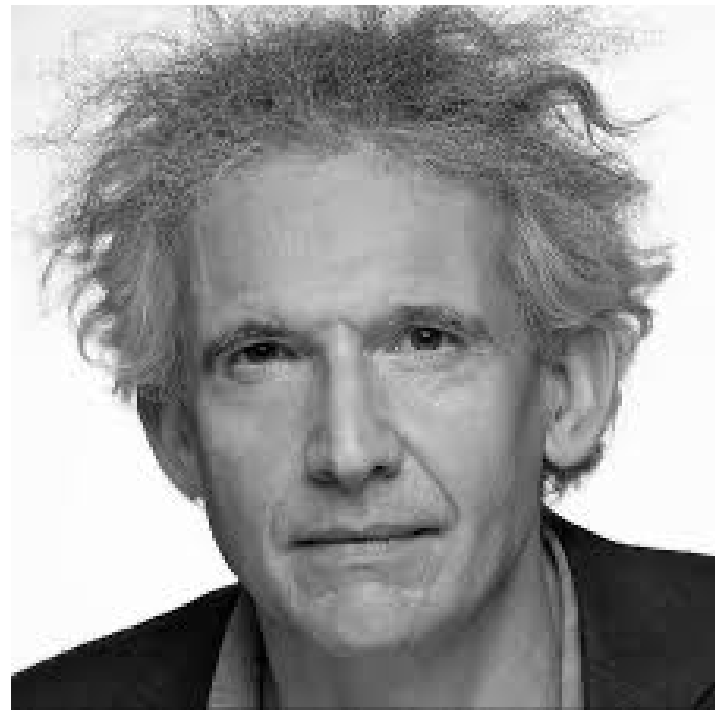
de eerste (altijd terug proberen te komen bij de
eerste?)
is ook die van dat ik gehoord had kunnen hebben
hoe verder te gaan
tot het weer ochtend is (lach alsjeblieft).

de tweede is ook die van
dat ik het voor even niet erg vind dat
wat ik zie elkaar laat verdwijnen
om plaats te maken voor wat ze nooit geweten
hebben.

de laatste is die die ik geleerd heb
als één van vroeger
met wie het gesprek niet lang duurde- ik wilde
wél,
maar wie met mij sprak wilde weg. techniek
maakt blij,
zoals wanneer ik zeg dat ik van drie weet
er altijd nog een meer is,
wat zelf een techniek is.

of de techniek

die ik beter wilde leren wél of niet gebruiken,
alsof ik tot dan toe één van vroeger geweest was
met wie een gesprek niet lang zou duren.

wijnberg

cees walburgh schmidt

joseph schumpeter:

uit: 'socialisme, kapitalisme + democratie' (1942)

elke lezer leest alleen maar wat er al in hem is een
boek is alleen maar een optisch instrument door
de schrijver geschreven om de lezer te laten ont-
dekken wat hij niet zou ontdekken als hij dat boek
niet zou lezen

(proust 1927)

-de bourgeoisie redde een aanzienlijk deel van de
bevolking van de idiotie van het plattelandsleven.
-er is bepaald geen evenwicht maar een voortdu-
rende oorlog tussen firma's, geen weldadige con-
currentie maar gewelddadige, roofdier-achtige
competitie dit zorgt voor sociaal afval, verspilling
advertentie kosten onderdrukking van nieuwe
methoden door bijvoorbeeld opkopen van paten-
ten en er dan geen gebruik van maken geen
maximale productie door winst beheersende stra-
tegie me dunkt is dat geen bewijs voor wat de ge-
wone man altijd al dacht over het privé onderne-
merschap de moderne analyse ontkrachtte klas-
sieke doctrines en rechtvaardigde de populaire vi-
sie.

-er is geen parallel tussen produceren voor winst
en produceren voor de consument en particulier
ondernemen is een apparaat om productie in te
dammen winst af- of uit te persen en dat is eigen-
lijk losgeld of tolheffing magisch denken is groter
in kleine groepen en vergelijkbaar met neurose.

-logica en economie de onaangedane saaiheid
van het eindeloze ritme van vraag en aanbod de
koele blik opent de ogen voor het feit.

-het kapitalistische proces verjaagt metafysische
ideeën mystiek en romantische vluchten ons
hoofd uit.

-over de massa, la foule, the mob op een gegeven
moment zal de groepsgeest opvattingen ontwik-
kelen die ons als hoogst verstandig en zelfs sluw
zullen opvallen.

-het geven van correcte informatie maar selectieve informatie is liegen waar het om gaat daar gaat het niet om aan de macht blijven daar gaat het om.

-alleen op grijze muizen kun je rekenen wetgeving en administratie zijn het extra, het wat je er ongevraagd bij krijgt van macht productie is het extra van winst maken in handel.

-de kiezer kan niks doen behalve op hol slaan. de techniek van de geest van de kiezer bespelen door een politieke partij door reclame, slogans, posters, memes zijn het wezenlijke van politiek.

schumpeter

enver husicic

hotel suriname 2024

-als william hamlet kortzorg voor de grap zegt dat hij een hotel wil beginnen op surinaamse familiegrond, hen ooit geschonken door de nederlandse bauxiet firma billiton in ruil voor noeste arbeid, komt hij in de problemen als die grond hem ook daadwerkelijk wordt toegewezen na de dood van

zijn oudere broer dwight die van plan was om er een bowling center te beginnen. niet alleen de druk van het toekomstige vaderschap, maar ook een verlamdend writersblock, de splijtende werking van cannabis en de verwarrende bezoeken van de geest van zijn broer dwight zorgen voor een existentiële verwarring met verstrekkende gevolgen. 'to roti or not to roti, that's the question.' genre: een diaspora wraakklucht in twee bedrijven.

personages:

william. half surinaamse, in nederland opgegroeide toneelschrijver. (maureen)

mandy. nederlandse vriendin william, hoogzwanger. (mat)

eartha. surinaamse moeder william. (margijn)

oom jan. neef eartha. (vin)

oom ronaldus. neef eartha (geen broer van oom jan). (miranda)

kat faux. (manja)

dwight. broer van william. geest. (-)

inleiding & aanwijzingen (annie)

bedrijf 1. feestje

1

het huis van eartha, de moeder van protagonist william. boven de living bevindt zich william's kamer waar hij tijdelijk in woont met zijn zwangere vriendin mandy. links naast williams kamer, de douchecabine, die in de gang staat, een

douchegordijntje ervoor. rechts naast de living, de
keuken. op het aanrecht staat een enorme oven-
schaal waarin zich de rauwe pomtajer bevindt.
hier wordt later op de avond een pom van ge-
maakt (een surinaamse ovenschotel). links van de
living, het toilet, zichtbaar voor het publiek. wil-
liam op de voorgrond van het toneel. achter hem
is een surinaamse verjaardag gaande. eartha is
zeventig geworden. te gast zijn ooms jan en oom
ronaldus. er is een grote pratende kat, genaamd
kat faux te zien, die op de leuning van de enorme
tweezitsbank zit en onderdeel uitmaakt van het
meubilair. een grote eettafel vol met eten. suri-
naamse gerechten, zoals pasteitjes en verschil-
lende soorten cakes: sponscake en fiaddoe (een
krentencake) her en der door de kamer staan
schaaltjes met knabbels, er moet altijd iets te
knabbelen zijn. mandy, williams' hoogzwangere
nederlandse vriendin snijdt kousenband.

william:

(tot publiek)

nog geen maand.

na de dood van mijn broer dwight

haar lieveling.

omgebracht met 36 messteken.

aangetroffen op de bank in dit huis

door mij, de jongste, de benjamin

van de dader geen enkel spoor

en nu viert zij feest?

met al die anderen?

mama toch..

het kan toch niet.

ik zou mijn verjaardag niet eens vieren...

hij zou emigreren.

naar suriname.

om op familiegrond een bowlingbaan te begin-
nen...

hoe erg, hij had de papieren al sort of rond..

en alsof dat niet bizar genoeg is

heeft ze de grond in suriname,

die ze aan hem had geschonken

aan mij gegeven.

nog geen maand nadat mijn broer, haar oudste
zoon

met excessief geweld om het leven is gebracht,

zegt ze tegen mij

en mijn vriendin mandy, die hoogzwanger is,

gaan jullie maar.

op basis van een opmerking die ik heb gemaakt

dat ik er een hotelletje op zou bouwen, als het

aan mij lag

een literair hotelletje, een opmerking

die ik tussen neus en lippen door maakte

meer om blijk te geven

van mijn afkeer van bowlingbanen...

en al helemaal

op familiegrond

als er iets verwerpelijks is, is het bowlen

met een bal een stel kegels omgooien

die vlak daarvoor met veel moeite

door een hardwerkende machine weer omhoog

zijn getild

en maar klagen over het klimaat
over excessief energiegebruik
verbied wereldwijd de bowlingbaan
en het gat in de ozon zal zienderogen krimpen
mark my words
want er was toch al besloten
dwight gaat naar suriname
om daar een bowlingbaan te beginnen
aan mij was niets gevraagd
natuurlijk niet
aan mij wordt nooit iets gevraagd
een bowlingbaan kom op zeg...
sorry. een stuk over suriname
zou gezellig moeten openen, zou je denken.
of is dat een aanname van mezelf?
koek feest rijst met kip en dansen komen straks
ik beloof het
ik heb het hier over een stuk land in suriname
van mijn surinaamse familie
in het district para, dus buiten paramaribo
geen jungle maar wel jungle-achtig heb ik me laten vertellen
je hebt er vogels, de sallabis-vogel dieppaars met
roze stippen is
er groeit bittere groente tegen de muren op
en er stroomt een klein onopvallend kreekje doorheen
perfect voor een schrijfretraite
voor een writer met writerblock zoals ik
william wanneer breek je door?
waardoorheen? mijn writersblock?

william wanneer ben je stephen king?
ik wil geen stephen king zijn!
een stuk land ons ooit geschonken aan mijn surinaamse familie
door de nederlandse firma billiton
voor wie zij met veel inzet
jaaarenlang bauxiet uit de grond hebben gepulkt
waar weer aluminium van werd gemaakt
waar weer vliegtuigen van werden gemaakt
waarmee jullie europeanen wereldoorlogje konden spelen
wacht ik ben ook europeaan toch wel
na
maar goed, dwight zou vertrekken
naar die aan ons geschonken grond
correctie: ons in ruil voor jarenlange arbeid
in de bauxietmijnen met bauxietlongen tot gevolg
uche uche gegeven als een soort van compensatie
voor onze harde (betaalde) slavenarbeid correctie
tot slaafgemaakten arbeid
alsjeblijft, stukkie grond, niet zeuren over arbeidsvoorwaarden
en bijeffecten zoals de door mij eerdergenoemde
en gedemonstreerde bauxiet long uche uche
kijk! oom jan ruikt stiekem aan de amandelnootjes
(we zien oom jan aan de amandelnootjes ruiken)
is een tic van hem
(dan kijkt hij schichtig om zich heen en werpt het hele schaaltje naar binnen kijk hem schranzen.

Oom jan verslikt zich bijna in een amandelnoot,
ronaldus doet een heimliche greep. de amandel
schiet naar buiten. eartha pakt de amandel op, wil
die in de prullenbak gooien maar jan is haar te
snel af, voor de amandel in de korver prullenbak
verdwijnt, vangt hij m op en schranst 'm weg,
bijna giechelend)

en kijk daar gaat oom ronaldus naar het toilet
we zien ronaldus het toilet instappen

wat niemand weet, is dat hij net een groot stuk
fiaddhoe

in zijn broekzak heeft gestopt

en die nu, zogenaamd zijn behoeften doend
opeet, hij heeft immers al een stuk of drie op
(het laatste stuk van de fiaddhoe valt per ongeluk
in het toilet. hij probeer de fiaddoe eruit te vissen.
maar die is te nat geworden. hij spoelt het stuk
koek door en maakt zich droog met stukken wc-
papier die hij in het toilet gooit. eartha bonkt op
de deur)

(eartha imiterend)

wie daar? waarom duurt het zolang????

je bent niet de enige op het feest!

ronaldus verlaat het toilet, eartha kijkt geïrriteerd
naar de troep, loopt naar de keuken haalt hand-
schoenen uit het gootsteenkastje en maakt het
toilet proper, daarna gooit ze handschoenen in de
korverprullenbak en neemt een douche op de bo-
venverdieping, achter het douchegordijn

oh wat zijn wij suri's toch proper!

niet???

ik heb het over mijn oudere broer dwight.

zijn ze hem soms vergeten?

kijk ze rondlopen, kijk dat feestgedruis
in alles mijn tegenpool, zou je kunnen zeggen.
zeker ook raakvlakkies.

mijn grote beschermer zou je kunnen zeggen
als iemand mij wat flikte

nam dwight het voor me op...jaja...hoe gaat dat
nu moeten gaan?

wat ik ingewikkeld vind, is dat mensen gewoon
doorgaan alsof er niets gebeurd is.

ik trof hem aan, vergeet dat niet.

ik zie hem nog liggen op de bank.

ik dacht dat hij stoned was.

beavis and butthead stond aan.

hij lag als een slapende python, half in een knoop
op de bank.

ik dacht dat hij gazpacho had gemorst.

hij dronk altijd gazpacho als hij stoned was.

heb je alle gazpacho opgedronken? jij vrek?

ik was groente gaan halen. groentesnacks. fruit.
cherrytomaatjes.

we zouden samen naar barbie gaan kijken
omdat iedereen zei dat ie zo goed was
zoals mandy, mijn liefje,

zien jullie haar? met haar mooie braids?

hoe vaak heb ik haar niet gezegd:

liefje, misschien is het cultural appropriation?
aan dovemans oren! haar praat je niets uit het
hoofd

nu wil ze naar suriname...godforbid..

dwight had altijd een beter metabolisme
hij kon eten wat hij wilde
weet je, ik niet, altijd opletten. vroeger al.
krijg ik 5 m en m's
hij de rest van de zak
waar het me om gaat, is dat mensen gewoon
doorgaan
ik bedoel we hebben de hele mikmak gehad he?
begrafenis, het feesten, de speeches
dwight dit dwight dat
ik kon niet eens praten
ik stond daar maar te huilen
en die suri's maar raar kijken
surinamers vierden feest
als er iemand dood is
nederlanders doen dat. ook, maar bescheiden
de nederlander maakt zich klein
kastijdt zichzelf met zweepslagen rouw
rouwen rouwen rouwen
ellendig naar de grond staren
naar de knoestige kromme wenende
hollandse in de aarde vastgeklauwde voetjes
zo bang voor de dood
zo bang voor het eindoordeel
zo geïndoctrineerd, dat je er bijna meelij mee
krijgt..
de enige troost:
een bakje koffie en een plak cake
zwijgzaamheid. ellende.
de surinamer rouwt ook, zeker
maar met enige stijl

enig 'joie de vivre'
het is een misverstand om te denken
dat er op een surinaamse begrafenis.
geen traan wordt 'geplengd'
oh nee. wel degelijk.
maar er wordt ook toch wel gelachen
er worden mooie verhalen verteld.
smeuïge verhalen
eerlijke verhalen ook.
de surinamer durft eerlijk te zijn
zelfs op die pijnlijke momenten
juist op die pijnlijke momenten
hij was een goede jongen
hij was een fucking crook
hij was vrijgevig
hij stal als de neten
maar wat hij van je stal
schonk hij je weer terug
als hij het had, kortom een mooi mens
geen mooi weer spelen
dat bewaart men voor de verjaardagen
je zou de surinaamse verjaardag
kunnen vergelijken met het poldermodel.
het is een feest van consensus.
iedereen mag meedoen, onder bepaalde voor-
waarden.
geen politiek. tot op zekere hoogte.
familiegeheimen blijven familiegeheimen.
dat die nicht en die neef
stiekem dezelfde vader hebben,
wat niemand weet, maar iedereen kan zien

daar gaat men niet dieper op in
men gaat ook geen ruzies oprakelen
er is altijd wel iets aan de hand
een surinaamse verjaardag
is als een verzameling van cosy gezellige brand-
haarden
heel anders dan op bosnische verjaardagsfeesten
daar komt doorgaans niemand
omdat iedereen met elkaar in de clinch ligt
of op hollandse feestjes
daar is iedereen zo apathisch en afgestoten
dat men niets kan doen dan wezenloos
en kwijlend voor zich uit staren
wachtend op het volgende rondje van de kaas-
plank
1 blokje per ronde!
nee de surinamer vertelt, men fantaseert
men grapt en men grolt
wat wil je? als er een etnisch gemêleerd volkie is
dan zijn het de surinamers wel
hoe leef je samen? met al die etniciteiten?
en nationaliteiten?
op zo'n kleine ruimte?
paramaribo is klein
nederland is klein
hoe zorg je ervoor dat je vooruitgaat
met zijn allen
elkaar de strot niet doorbijt?
zoals in nederland steeds meer gebeurt
toch?
maar ook in die balkan-landen

zo nu en dan implodeert, explodeert het
hoe ga je dat voorkomen?
door elkaar te entertainen
en te vermaken
dat kunnen ze goed die surinamers
maar is het niet verdacht?
dat een maand, na de dood van mijn broer
die grond mij wordt aangeboden?
hij wilde er een bowlingbaan beginnen
hoe plat
ik zei: ik zou er een literair hotel beginnen
stel dat ik
wat ik niet wil
want ik heb het prima hier
nou die gedachtenoefening,
die fantasie van mij, die wordt nu gebruikt als
zwaard
waarmee ze mij willen dwingen te emigreren
en zien jullie haar daar?
dat is mandy. ze is zwanger.
we gaan een kiddie krijgen.
zij is voor.
ik heb tegen haar gezegd:
is het wel een goed idee?
wij kunnen het wel interessant en leuk vinden
maar wat heeft suriname aan een kind te bieden
ze is meteen aan de slag gegaan
en heeft nu al vier a grade scholen gevonden
ik moet het nog zien
ik heb zo mijn twijfels
sorry ik ga even mijn feest-gezicht oefenen

(lacht moeilijk)

hoe moet ik lachen?

na wat mijn broer is aangedaan?

de politie is geweest:

ze staan voor een enorm raadsel

alle familieleden hebben een glashelder alibi

mijn alibi?

ik kan het me niet herinneren.

ik kan me dus niet herinneren

waar ik was op het moment van de moord.

alibi genoeg, volgens de politie.

iedereen is het over 1 ding eens:

die william, die kan het sowieso niet gedaan hebben.

en dat klopt.

ik heb nog nooit een vlieg kwaad gedaan.

een keer een mier onder een vergrootglas verkoold met verse zonnestraal.

maar goed, dat was bij wijze van experiment.

ik was toen een jaar of vier denk ik of zes.

geen idee.

ik moet me klaar maken voor het feest.

adem halen..

me niet geïntimideerd voelen.

niet angstig zijn, of op mijn hoede

dan ruikt de surinamer onraad.

de surinamer hoe consensus-minded ook

ziet achter elke niet te vangen blik

de duivel schuilen, zo is de surinamer dan ook wel weer.

die persoon lacht niet om een grap.

die persoon is met zijn gedachten ergens anders.

die persoon danst niet. die persoon is de duivel.

(eartha schiet uit de douche met een handdoek om zich heen en speert haar kamer in doet de deur achter zich dicht. william slaat een glas whisky achterover)

mijn heupen zitten vast.

mijn heupen zitten weer vast

altijd als er een surinaams feestje is.

alsof iemand, een geest de smeerolie

uit mijn gewrichten heeft geschraapt

en stiekem lachend toekijkt

hoe ik verkramp

als een standbeeld moet toekijken

hoe de gasten in bewegen komen

(william slaat nog een whisky achterover. eartha komt in een prachtige nieuwe outfit, een koti naar buiten en loopt als een queen de trap af warm onthaald door de lyrische crowd)

vaak voel ik mij zo bekeken

soms voel ik de ogen in mijn rug

zelfs op de verjaardag van mijn moeder

not at ease.

ik voel me kleiner en kleiner worden

en neem plaats op de verhoging

de Olympus

van de neerlandse kleinburgerlijkheid

deze poef onder mijn feet

die heeft ze geleased by dutch poefs.com

is mijn olympus

ze heeft hem geleased

de hollandse poef is mijn olympus
maar zo ook de surinaamse roti-berg
in die zin ben ik een inbetweener
een outsider insider
waar ik ook kom, ben ik nieuw
niet meteen categoriseerbaar

eartha:

kom van die poef af

jan:

hoezo komt glenn niet?

hoezo glenn komt niet?

ronaldus:

pijn aan zijn nutsack

jan:

alweer?

wat heeft die man aan zijn nutsack

ronaldus:

die man is geen president

die man is een crook

die man plukt suriname kaal

jan:

wie niet?

elke president is een crook

je moet een crook zijn

om president te zijn

toch?

ronaldus:

glenn trekt en pulkt te vaak

aan zijn kruis.

kijk zo

eartha:

laat dat!!!!

william, lach toch ik ben jarig

william:

ik ben in de rouw

eartha:

kom jongen,

kom een stuk fiaddoe halen

william:

niets smaakt me meer

ik snap niet hoe jullie blij kunnen zijn

als de dader nog steeds vrij rondloopt

eartha:

uiteindelijk ontkomt niemand

god is gerechtigheid

william:

je bent toch atheïst?

eartha:

officieus niet.

ik maak me zorgen om die meit van je

kijk ze kan niet eens kousband snijden

gelijke stukken mandy

william:

zonder haar was ik nergens echt

eartha:

zij is proactief, jij bent passief

jullie zijn complementair

maar dat wil niet zeggen, dat ze alles kan

mandy gelijke stukken

mandy:

ik doe mijn best

eartha:

ze doet haar best
dat is goed
mandy:
zo goed?
eartha:
beter al
ronaldus:
komt natasja?
jan:
nee natasja druk
die kleine heeft voetbal
ronaldus:
ajax jeugd no?
william:
fuck ajax
ronaldus:
wie spreekt?
eartha:
waarom is de cola niet uit de schuur gehaald?
waarom staat men maar?
laat maar de jarige doet het werk wel
ronaldus:
laat me je helpen
eartha:
nee je bent te gast
wat denk je wel niet
william:
de crux van de surinaamse moeder
ze eist hulp op
maar slaat die vervolgens beledigd af
als die wordt aangeboden

(william klimt weer op de poef)
eartha:
die poef is niet om op te staan
ronaldus:
de poef? roofkunst zegt nita
jan:
komt nita?
eartha:
ze zei ze gaat komen
ronaldus:
komt je vriendin? marbella?
eartha:
martha, ze werkt
ronaldus:
altijd werkt ze, mi gaddo
william:
de poef roofkunst? die is mooi
ronaldus:
hij heeft praatjes
suriname zit niet te wachten op praatjes
suriname zit te wachten op daadjes
eartha:
als william echt iets wil...
jan:
dan haakt hij af
(jan en ronaldus lachen. eartha kijkt geïrriteerd.)
william:
dwight stond altijd op de poef
zijn jullie dat vergeten?
dwight wilde altijd die olympus beklimmen
wat heeft het hem gebracht?

eartha:

william heb je whisky gedronken

william:

twee glazen maar

mandy:

jezis william

william:

ik moet toch iets schat

ik voel me niet zo goed

eartha:

dep zijn hoofd wil je mandy.

(eartha maakt een doek nat met de kraan en geeft de natte doek aan mandy. die de doek op williams' voorhoofd legt en een liedje voor hem zingt.)

jan:

leuk dat ze naar su gaan

maar waar ik me zorgen over maak

is die finance

ik geloof niet dat die twee

daar een hotel gaan runnen met succes

eartha:

jij had geen succes

jan:

maar dat lag niet aan mij

eartha:

het ligt nooit aan jou

ronaldus:

nita zegt dat de poef

is meegevoerd door de creolen

een van oorsprong ghanees sterfkussen

william:

(weer alert)

de poef een ghanees sterfkussen?

ronaldus:

hij stelt vragen

suriname heeft geen behoefte aan vragen

suriname heeft behoefte aan antwoorden

jan:

komt nita?

ronaldus:

vraag nita

william:

toch voel ik mij schuldig

als ik erop sta, een indringer

mijn hele leven al de poef aan het beklimmen

me in moeten vechten

de poef is van ons allemaal, niet van jullie alleen

ronaldus:

de poef is roofofstelt nita

william:

kan mij de herkomst van de poef iets schelen?

hier en nu

here and now

ronaldus:

hij beweegt niet mee

zeg ik a zegt hij b

ik zeg niet dat suriname

geen standvastigheid kan gebruiken

maar koppigheid?

die heeft sranang meer dan genoeg

eartha:

jij bent niet koppig toch?

ronaldus:

(plots verontwaardigd)

ik heb mijn mening mi goeddoe!

mag dat?

mag een surinamer nog een mening hebben?

aiaia

(er wordt gelachen)

eartha:

kom van die poef af!

die poef is niet om op te staan

maar om te zitten!

william:

je mag niet zomaar op onze poef gaan zitten

met je voeten

pech voor jullie

ik sta er lekker op haha!

ik ben een tweeling een zwilligen

ben ik hier, wil ik naar daar

ben ik daar, wil ik naar hier

ik ben geen makkelijk persoon om mee te leven

ook niet voor mezelf hoor

wil ik een bakkie bami

wil ik ineens nasi

maak van die bami maar een nasi

ja maar de nasi die is al klaar

mandy:

doe normaal william!

we willen toch naar suriname?

william:

ik ben er gewoon klaar mee

deze poppenkast, dwight is dood!

met messteken om het leven gebracht!

husicic

2a.

kat faux stelt de "verkeerde" vragen

kat faux:

zien jullie het dan niet?

hoe kunnen jullie zo onnozel zijn?

er is er maar 1 zonder rechtsgeldig alibi

en dat is william

eartha:

kun je je kop houden?

william is zijn broer kwijt

zijn steun en toeverlaat

nu huilt hij

william:

waarom is iedereen tegen mij?

zelfs de.kat

kat faux:

die jongen is een toneelschrijver

die spoort dus niet
waarom ga je toneelschrijven?
omdat je psychisch niet in orde bent
william:
zelfs de kat neemt mijn ambacht niet serieus
mandy:
we gaan de.kat niet in de kou zetten
eartha:
als de kat gaat lopen fucken wel
ron:
eartha, je zei "fucken"
william:
waarom zou ik mijn broer vermoorden?
zodat ik in zijn plaats naar suriname kan?
denken jullie dat ik naar suriname wil???
mandy:
kappen nou
ik dacht dat wij een besluit hadden genomen
william:
ja maar mag een mens ook twijfel voelen?
een besluit nemen wil nog niet zeggen
kat faux:
william vond dwight toch?
jan:
luister kat, iedereen weet
dat william niet in staat is tot moord
(tot murda)
kijk dan toch naar hem
wie ziet een killer? ik zie geen killer
ik zie een momma's boy
eartha:

jan!
william:
en ze noemen me een momma's boy
mandy:
een momma's boy?
omdat hij empathisch is?
zacht is? intelligent?
jullie zouden hem koesteren
william:
alsof ik een of andere uitgestorven chiwawa ben..
ronald:
laten we die kat miss marpelen
okee wat was zijn motief?
kat faux:
broederhaat
zijn broer was in alles beter
mandy:
william is beter in school
william:
dwight deed zijn best niet op school
had hij dat wel gedaan
dan was hij nu ingenieur geweest, wie weet
mandy:
kom op, ik ken dwight
een schat van een jongen
maar zeker geen einstein
william:
zullen we het niet over jou en dwight hebben?
mandy:
doe niet zo kinderachtig
ik ben ook iemand verloren

william:
een zwager en een ex ja

mandy:
doe niet zo lullig ineens

eartha:
okee we gaan over op de orde van de dag
wie wil er marmercake met butterscotch?

ronald:
goed kat, hij had motief, zeg jij
had hij gelegenheid?

kat faux:
hij kan niet aantonen dat hij geen gelegenheid
had
daarvoor dient een alibi

ronald:
ik weet waar een alibi voor dient
had hij een wapen?

kat faux:
het keukenmes waar dwight mee is geslaugthe-
red

ronald:
niemand weet waar het keukenmes van afkomstig
is

kat faux:
ik weet het wel, william!
mijn katteninstinct liegt niet

eartha:
en daarom mag de kat buiten gaan spelen

kat faux:
maar de kat heeft honger!

onder luid gejoel en gejuich wordt kat faux buiten
de deur gezet

mandy:
sadisten zijn jullie

ronaldus:
wie zetten ijskoud statushouders het land uit?

mandy:
ik hoor je wel hoor
ik zit niet te wachten op vooroordelen
ik ben niet het nederlandse volk

ronaldus:
dat zou wat zijn mi gaddo

mandy:
zeg iets

william:
willen jullie niet zo gemeen zijn tegen tegen
mandy?
voor die bijdehante rotkat

mandy:
jezis

mandy boos af, loopt richting de slaapkamer van

william

william:
wacht nou mandy!!!

jan:
laat haar
het is die pregnancy
weet je
-

--deze keer met: jan joris lamers, annette kouwenhoven, matthias de koning, florian diepenbrock, maureen teeuwen, merel de groot, carel alphenaar, jochum veenstra, hans dagelet, bo tarensteen, margijn bosch, vincent vandenbergh, miranda prein, manja topper, cees walburgh schmidt.

--open kunstenaarsvereniging 'de (eerste) republiek' (sinds 1992) en 'de balie' (sinds 1982)

--inlichtingen onder anderen bij:

<https://debalie.nl/> <https://www.discordia.nl/>

<https://www.stan.be/> <https://barreland.nl/>

<https://deroovers.be/> <https://theatertroep.nl/>

--correspondentie: riserv@gmail.com